

РАДЧЕНКО Н.Г., аспірант,

Таврійський державний агротехнологічний університет
**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КОРОТКОСТРОКОВИХ
КРЕДИТНИХ КОШТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ
ПІДПРИЄМСТВАМИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Стаття присвячена вивченню та удосконаленню методологічних підходів до визначення ефективності використання короткострокових банківських кредитів підприємствами аграрної галузі.

Постановка проблеми. Підвищення ефективності використання кредитних коштів сільськогосподарськими підприємствами є обов'язковою умовою поширення кредитних відносин. Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку кредитних відносин практично відсутній аналіз ефективності використання кредиту з точки зору його впливу на результати виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств. Причиною цього є відсутність методичних підходів щодо визначення ефективності кредитування, розроблених з урахуванням специфіки фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських позичальників. Крім того, показники, які застосовуються для оцінки ефективності кредитного забезпечення мають недоліки, що робить проблемним їх практичне застосування. Так, деякі з них не мають досить вагомого теоретичного обґрунтування, недостатньо відображають потреби галузевої практики, інші – при апробації в умовах сучасної бухгалтерської інформації – потребують удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що сучасний рівень ефективності використання кредитних коштів в галузі сільського господарства переважно низький, внаслідок неспроможності підприємств застосовувати сучасні технології виробництва, маркетингу, фінансового менеджменту [1, с.89; 2, с. 29]. На думку В.П.Мироненко та А.М.Москаленко, основними факторами, які не дають змоги підвищити

платоспроможність господарств та їх фінансові можливості є проблеми зменшення грошових надходжень і ефективності діяльності. Особливо несприятливим фактором є щорічні коливання цін на сільськогосподарську продукцію, рівень грошової виручки залишається недостатнім для повних розрахунків. Це позбавляє потрібних коштів, зменшує можливості їх залучення. Іншою причиною є необґрунтоване використання залучених ресурсів. Господарства і досі залучають та використовують отримані засоби для фінансування виробництва збиткових видів продукції [3, с. 123]. Поряд з цим важливою є оцінка діяльності самого господарюючого суб'єкта з точки зору ефективного використання отриманих в позику коштів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження та удосконалення існуючих методологічних підходів щодо визначення ефективності використання кредитних ресурсів підприємствами аграрної галузі.

Виклад основного матеріалу. У період функціонування адміністративно-командної економіки, науковці пропонували оцінювати результати кредитування за розміром „кредитного прибутку”, по співвідношенню темпів росту обсягів виробництва продукції та кредитних вкладень, строку повернення позик, темпів обігу кредиту. Важливим був показник обсягу реалізації на 1 рубель використаних кредитних коштів. Ефективність банківського кредитування в той час визначалась правильним формуванням та використанням оборотних коштів, економічно обґрунтованим поєднанням власних і позикових джерел їх формування. [4, с.131]. Більшість з цих показників використовується і в сучасних ринкових умовах.

Так, Дзюблюк О.В. оцінює ефективність використання отриманих позик наступними показниками:

- коефіцієнт реалізації, що розраховується як відношення обсягу реалізованої товарної продукції (включаючи виконання робіт, надання

послуг) до середніх залишків довго - і короткострокових кредитних вкладень за відповідний період;

- індекс ефективності - розраховується як відношення середніх темпів зростання прибутку або виручки від реалізації продукції підприємства за певний період до середніх темпів зростання кредитних вкладень;

- коефіцієнт оборотності розраховується як відношення показника оборотності наданих підприємству кредитів до показника оборотності його обігових коштів — у днях обороту;

- коефіцієнт зміни ефективності може бути розрахований через співвідношення темпів зростання рентабельності обігових коштів за певний період із темпами зростання частки короткострокових кредитних вкладень у загальному обсязі обігових коштів підприємства.

Важливою умовою ефективного використання кредитних коштів є визначення оптимального обсягу кредитування. Дзюблюк О.В. стверджує, що величину кредиту можна вважати оптимальною, а його використання передбачати як ефективне, якщо сума позики відповідає прогностичним показникам ефективності господарської діяльності позичальника. [5, с. 152]

За даними дослідження [6, с.321], у кредитному портфелі аграрної галузі Запорізької області переважає частка короткострокових кредитів – 66%, тому нами були проведені розрахунки щодо оцінки ефективності використання саме короткострокових банківських кредитів. Розрахунок вище приведених показників за даними сільськогосподарських підприємств Мелітопольського, Якимівського та Приазовського районів Запорізької області не дав можливості об'єктивно оцінити рівень ефективності використання кредитних ресурсів, визначити певні тенденції та залежності між сумою наданого підприємству кредиту та отриманих в результаті його використання результатів.

Враховуючи модель кругообігу капіталу сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, ефективність використання кредитних коштів визначається:

- раціональністю розподілу кредиту між об'єктами кредитування;
- технологією виробництва;
- спеціалізацією та структурою товарної продукції;
- механізмом реалізації сільськогосподарської продукції та рівнем реалізаційних цін, тощо.

Будь-яке вкладення кредитних коштів повинно здійснюватись з віддачею. Так, на стадії реалізації продукції, разом із виручкою від реалізації повертається сума витраченого короткострокового кредиту, але при цьому обсяг валового прибутку повинен бути достатнім для виплати відсотків за користування кредитом.

За І.А.Бланком, критерієм ефективності використання короткострокового кредиту є наступна умова: рівень кредитної ставки по короткостроковому кредиту повинен бути нижче рівня рентабельності господарських операцій, для здійснення яких він залучається [7, с.311].

Нами було уточнено вище наведене ствердження та запропоновано для визначення ефективності використання кредитних коштів показник – індикатор ефективності короткострокового кредитування. Індикатор ефективності короткострокового кредитування являє собою відношення рівня рентабельності підприємства за валовим прибутком до рівня процентної ставки за короткостроковим кредитом. В нормі цей показник повинен бути вищим за одиницю.

У таблиці 1 було розраховано індикатор короткострокового кредитування сільськогосподарських підприємств Запорізької області за період 2002-2007 рр.

Так, у 2002 році індикатор ефективності дорівнював 0,53, що свідчить про значне перевищення процентної ставки за короткостроковим кредитом над рівнем рентабельності продаж та неефективне використання ресурсів підприємства, в тому числі і кредитних. У звітному 2007 році аналізуємий показник виріс на 198,2% і дорівнював 1,57, що свідчить про перевищення рівня рентабельності над рівнем процентної ставки на 57%.

Таблиця 1

Динаміка ефективності використання короткострокових банківських кредитів сільськогосподарськими підприємствами Запорізької області*

Показники	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Доход(виручка)від реалізації продукції, тис. грн.	886911,30	760529,30	684476,37	1127720,30	1281251,9	1263983,1
Собівартість продукції, тис. грн.	755814,00	683641,60	649459,52	1035693,30	1201781,4	945623,3
Валовий прибуток, тис. грн.	131097,30	76887,70	35016,85	92027,00	79470,50	318359,80
Рівень рентабельності продаж, %	14,78	10,11	5,12	8,16	6,20	25,19
Рівень %- ставки за кредитами, %	28,00	21,00	18,00	18,00	19,00	16,00
Індикатор ефективності	0,53	0,48	0,28	0,45	0,33	1,57
% відшкодування відповідно до постанови КМУ	8,50	8,50	10,00	10,00	10,00	8,00
Рівень %- ставки за кредитами (з урахуванням % компенсації), %	19,50	12,50	8,00	8,00	9,00	8,00
Індикатор ефективності з урахуванням % компенсації	0,76	0,81	0,64	1,02	0,69	3,15
Ефект дії механізму компенсації % ставок за кредитами	0,23	0,33	0,36	0,57	0,36	1,57

* Складено автором на основі даних статистичного управління та обласного управління агропромислового розвитку Запорізької області

Таке підвищення ефективності використання кредитних коштів обумовлене:

- ростом доходів від реалізації продукції на 42,52%;
- порівняно низькими темпами росту собівартості продукції – 25,11%;
- збільшенням валового прибутку на 142,84%;
- зниженням процентної ставки на 12%.

Дані таблиці 1 свідчать про те, що до 2007 року сільськогосподарські підприємства були неспроможні ефективно використовувати короткострокові кредитні ресурси самостійно без державної підтримки. Таблиця містить також і розрахунок індикатора ефективності з урахуванням державної програми підтримки у вигляді компенсацій вартості кредитів комерційних банків. Так, у 2002 році процент відшкодування відповідно до постанови Кабінету міністрів України [] становив 8,50 %, що зменшило процентну ставку за користування кредитом до рівня 19,5 %. При цьому індикатор ефективності, з урахуванням % компенсації дорівнював 0,76, що на 43,4% вище за попередній. При цьому, індикатор ефективності збільшився на 0,23 одиниці, що можна вважати ефектом дії механізму компенсації % ставок за кредитами.

На рис.1 зображена динаміка основних факторів індикатора ефективності короткострокового кредитування.

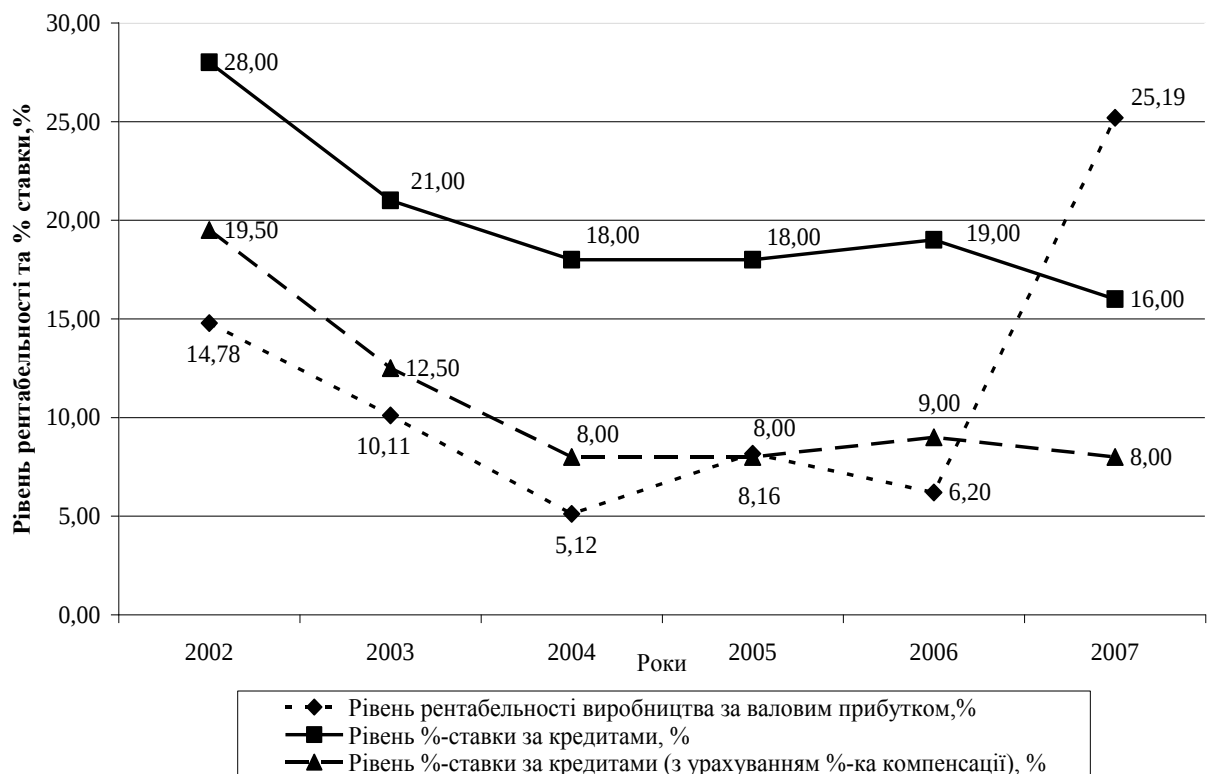

Рис. 1 – Динаміка ефективності короткострокового банківського кредитування сільськогосподарських підприємств Запорізької області.

У 2002 році середня ставка за користування короткостроковим банківським кредитом підприємствами Запорізької області була на рівні 28 %, при цьому середній показник рівня рентабельності продаж дорівнював 14,78%. За допомогою державної програми компенсації процентних ставок за кредитами, процентна ставка комерційних банків була знижена для сільськогосподарських підприємств до рівня 19,5 %, цього рівня було недостатньо для ефективного використання кредиту. Як видно з рис.1, індикатор ефективності відповідав нормативу тільки в 2005 та 2007 роках. У 2005 році рівень рентабельності продаж та рівень процентної ставки (з урахуванням % компенсації) були майже на одному рівні – 8,0% та 8,16% відповідно. У 2007 році середнє значення рівня рентабельності продаж перевищувало розмір банківської процентної ставки на 57%, а процентної ставки (з урахуванням % компенсації) майже у три рази. Таким чином, можна зробити висновок, що у 2007 році сільськогосподарські підприємства Запорізької області мали можливість самостійно обслуговувати витрати, пов'язані із використанням короткострокових кредитів і застосування державної програми підтримки шляхом здешевлення вартості кредитів комерційних банків не мало економічного сенсу.

За допомогою факторного аналізу було визначено, що в середньому по Запорізькій області індикатор ефективності використання короткострокового банківського кредиту збільшився на 0,43 одиниці. При цьому 94,54% збільшення відбулося за рахунок зниження процентної ставки з 28% у 2002 році до рівня 16% у 2007 році та 5,46% - за рахунок збільшення рівня рентабельності продаж.

Висновки. Проведені розрахунки дозволяють зробити висновок, що рівень забезпечення та ефективність використання банківських кредитів сільськогосподарськими підприємствами прямо залежить від рівня державної підтримки. Приймаючи до уваги останній фактор, пропонуємо надавати пріоритетне значення продуктивним заходам «зеленої скриньки». Серед них поліпшенню кредитних відносин сприятимуть надання консультативних послуг та організація роботи дорадчих служб; прямі виплати виробникам сільськогосподарської продукції на підтримку їх доходів; урядові програми страхування доходів сільськогосподарських виробників. Впровадження вище приведених заходів, на нашу думку, забезпечить

створення благоприємного середовища для підвищення рівня загальної ефективності сільськогосподарських підприємств, а отже ефективності використання банківських кредитних коштів.

Список використаних джерел.

1. Гудзь О.Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами / О.Є Гудзь // Економіка АПК. – 2003. - №1. - с. 86-90.
2. Дем'яненко М.Я. Методичні рекомендації з кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників // Облік і фінанси АПК. – 2006. - №12. – с. 4 – 29.
3. Мироненко В.П. Удосконалення економічного механізму кредитування сільськогосподарських товаровиробників / В.П. Мироненко, А.М. Москаленко // Облік і фінанси АПК. – 2006. - №3. – с. 122 – 127.
4. Глущенко В.В., Финансово-кредитный механизм в условиях развития хозрасчета. / В.В.Глущенко, В.Г.Новиков, М.Я. Коробов – Х.: Изд-во «Основа» при ХГУ, 1990.- 176с.
5. Дзюблук О.В. Оцінка ефективності кредитних вкладень комерційних банків / О.В. Дзюблук // Фінанси України. – 2000. - №9. – с.149-154.
6. Радченко Н.Г. Сучасний стан кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств Запорізької області / Н.Г. Радченко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Вип. 85. – Харків: ХНТУСГ. – 2009. – с. 318 – 325.
7. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 528 с.

Радченко Н.Г. «Эффективность использования краткосрочных кредитных средств сельскохозяйственными предприятиями запорожской области».

Статья посвящена изучению и усовершенствованию методологических подходов к определению эффективности использования краткосрочных банковских кредитов предприятиями аграрной отрасли.

Radchenko N.G. «Efficiency of the use of short-term credit the agricultural enterprises of the Zaporozhia region».

The article is devoted to study and improvement of the methodological going near determination of efficiency of the use of short-term bank credits the enterprises of agrarian industry.